

РОЗДІЛ III. МЕТОДИЧНІ АСПЕКТИ ПРОФЕСІЙНОЇ МИСТЕЦЬКОЇ ОСВІТИ

УДК 81'27(086.8)=111-056.87-057.875

Федоренко Ю.П.

ВИКОРИСТАННЯ НЕДУБЛЬОВАНИХ ВІДЕО МАТЕРІАЛІВ ЯК ЗАСІБ РОЗВИТКУ МІЖКУЛЬТУРНОЇ КОМУНІКАЦІЇ МАЙБУТНЬОГО ВЧИТЕЛЯ

Стаття посвячена проблемі використання відеоматеріалів в процесі вивчення студентами іноземного мови, що забезпечує формування комунікативної, соціокультурної та соціолінгвістическої компетенції.

Ключевые слова: видеоматериалы, коммуникативная, социокультурная, социолингвистическая компетенция.

Зростання політико-економічних зв'язків і контактів між державами позначилося на всіх сферах суспільства, і передусім в культурі та освіті. Однією з відмінних рис сучасного періоду є підвищена увага до іноземної мови на всіх рівнях освітньої системи. В контексті загальноєвропейської інтеграції сучасний фахівець повинен активно володіти хоча б однією іноземною мовою як засобом спілкування. Крім того, що іноземна мова – обов'язковий елемент професійної підготовки фахівця, вона є чинником загальнокультурного розвитку особистості. Культура включає та відображає все те, що суспільство *думає і робить*, це означає, що в мові знаходить своє віддзеркалення як менталітет, так і поведінка соціуму. Передається і розвивається культура через спілкування, за допомогою якого здійснюється формування суспільства і забезпечення взаєморозуміння між його членами. Комунікативна культура – це вміння спілкуватися, у тому числі і в навчальних ситуаціях. Вона включає систему кодифікуючих зразків і норм поведінки, діяльності, спілкування і взаємодії людей, що несуть регулятивну і контрольну функцію в соціумі [3, ст.3].

Одним з основних інструментів спілкування є мовлення. Соціальне за своєю сутністю, воно є частиною людської поведінки, що включає як вербальні, так і невербальні форми. Мовлення певною мірою підкоряється тим же законам, що і людська поведінка в цілому. Відомо, що велика частина людської поведінки соціально регламентована, обумовлена етичними нормами, традиціями, цінностями суспільства, тобто заснована на конвенціях, які можуть не співпадати в різних культурах. Ці соціальні конвенції неминуче знаходять своє віддзеркалення в мові та мовленні.

Вузівський курс іноземної мови носить комунікативний характер, тому його задачі визначаються комунікативними і пізнавальними потребами фахівців відповідного профілю. Основною метою навчання студентів іноземній мові є розвиток здібностей використовувати її у культурному діалозі. Формування у студентів умінь і навичок іншомовного спілкування передбачає досягнення ними такого рівня комунікативної компетенції, який був би достатнім для здійснення спілкування у певних комунікативних сферах. Це стає можливим в результаті досліджень, предметом яких стають лінгвістичні, соціолінгвістичні, культурологічні особливості мовленнєвої та немовленнєвої поведінки іншомовних партнерів спілкування, моделювання ними мовленнєво-комунікативної співпраці в різних ситуаціях. Це обумовлює формування у студентів разом з комунікативною також і соціокультурну та соціолінгвістичну компетенцію.

Проблема мовленнєвого спілкування є складовою частиною лінгвістичних концепцій М.М.Бахтіна, Н.Н.Хомського, Л.В.Щерби, Празького лінгвістичного гуртка. Теорію мовленнєвої діяльності розвивали О.М.Леонтьєв, Е.Ф.Тарасов, І.О.Зимня, Т.В.Рядова. Проблема вивчення мови у процесі мовленнєвої діяльності з урахуванням процесів, які відбуваються при слуханні та говорінні, ролі учасників мовленнєвого акту досліджено у працях І.А.Бодуена де Куртене, Ф.І.Буслаєва, Г.Є.Пассова, О.О.Бодальова, В.О.Кан-Каліка, Н.В.Кузьміної, В.А.Семіченко, Л.І.Мацько, Е.Ю.Сосенко, Є.М.Степанової.

Формування комунікативної компетенції можливе за умови моделювання у навчальному процесі типових ситуацій реального спілкування, які виникають в різних сферах життя і стосуються різних тем. Тобто предметно-змістовий план іншомовного мовлення студентів під час навчання зумовлюється темою, ситуацією і сферою спілкування. Кожна людина мимовільно проектує свої мовленнєві стереотипи і мовленнєву поведінку на тих, з ким йому доводиться спілкуватися, незалежно від їх культурної, соціальної, етнічної, релігійної або іншої відмінності. Часто це

відбувається через те, що загальнолюдські норми і цінності перебільшуються, а національні та соціальні зменшуються. Особливо яскраво це проявляється в мовленнєвому спілкуванні під час якого лінгвокультурний бар'єр може не тільки ставати перешкодою, але й призводити до так званих "комунікативних невдач" [1].

Свобода спілкування іноземною мовою передбачає свободу розуміння усного мовлення носіїв даної мови. Досягти цього швидко і ефективно можна за допомогою сучасних методик і використання технічних засобів, одним з яких є відеофільм. Використання відео у навчанні іноземної мови в світі і в нашій країні вже має деяку історію. Але в основному це був досвід у використанні навчальних відеофільмів. Незважаючи на їх гарний зміст, вони дуже негнучкі за формою, тому не здатні підтримувати постійний інтерес студентів. З цієї точки зору художні відеофільми представляють для нас більший інтерес. Вони створюють майже природне мовленнєве середовище. Проблемою використання аудіо та відео технологій у навчальному процесі займалися у своїх наукових дослідженнях О.Тернопольський, О.Зубченко, С.Ніколаєва та інші.

Навчання мовлення є однією з головних цілей іншомовної комунікації. Але оволодіння мовленням пов'язане з великими труднощами. Ці труднощі обумовлені складністю самого процесу створення мовленнєвого висловлювання. Для цього необхідна наявність мотиву висловлювання. Аби створити мотивацію спілкування іноземною мовою в навчальних умовах, необхідно використовувати ситуацію, тобто обставини, в яких знаходиться мовець та сформувати його потребу говорити.

Загальновідомо, що студент, вивчаючи іноземну мову, володіє вже цілком розвиненим мисленням дорослої людини і досить обмеженими мовленнєвими засобами, які він може використовувати. Тому ми вважаємо, що дуже важливо на цьому етапі проводити серйозну систематичну роботу з використанням відео. Довгий час в методиці навчання іноземних мов усне мовлення розглядалося тільки як засіб навчання різних аспектів мовлення. В даний час розвиток говоріння як виду мовленнєвої діяльності стає одним із самостійних завдань навчання. Самим адекватним прийомом навчання говоріння є різні форми драматизації, включаючи імпровізації і рольові ігри, дискусії та інш. Але розробка вправ з використанням мовленнєвих засобів або таких прийомів роботи, які дозволили б викладачу тренувати студентів в експромтній мобілізації мовленнєвих знань, умінь і навиків для вираження власних думок та почуттів все ще залишається проблемою.

В даний час вважається, що досягти невідготовленого мовлення неможливо на основі одних лише тренувальних вправ. Тому вправи з розвитку навиків говоріння повинні бути реально-мотивованими. Це так звані продуктивні вправи, тобто вправи, «що стимулюють» спілкування в ситуаціях природної комунікації (наприклад, рольова або ділова гра) і автентичні (висловлювання «від себе», наприклад, в дискусії). Їх мета – навчити студентів зв'язного висловлювання без опори на зразок. Йдеться про перенесення проблем, що обговорюються, на власний досвід студента і його життєві знання. Вся увага в таких вправах спрямована виключно на зміст, а не на мовленнєву форму висловлювання з метою її засвоєння. Використання відео в ВНЗ якраз і покликано створювати такі умови, тобто не давати опори, а викликати студентів на розмову, обговорення, диспут. Проте використання відеофільмів не повинно стати самоціллю, а бути пов'язано з дидактичними принципами і загальною методикою всього курсу навчання іноземної мови.

Зараз кожний навчальний заклад прагне мати відеотеку з недубльованими відеофільмами англійською мовою. Ефективність використання таких фільмів у навчанні іноземної мови вже ні в кого не викликає сумнівів. Але й дотепер ще не існує універсальних методичних розробок для роботи з відеофільмами. Сам процес розробки відповідних матеріалів дуже трудомісткий і займає багато часу. Тому процес перегляду таких фільмів в основному залишається процесом пасивним. В кращому разі студенти просто переглядають відеофільм без певної мети, і, може бути, запам'ятовують пару цікавих для них виразів. Тож ми пропонуємо ознайомитися з методикою роботи з використанням недубльованих відеофільмів.

Звуковий фільм більшою мірою, ніж будь-який інший засіб, сприяє створенню мовленнєвого середовища, якого так не вистачає студентам при оволодінні іноземною мовою. Звісно, мовленнєве середовище, створене за допомогою фільмів, поступається природному середовищу в кількісному відношенні. Але природне мовленнєве середовище – важко досяжна або недосяжна справа, а відеофільм може бути застосований в будь-якому навчальному закладі. Проте справа не тільки в цьому. Звуковий фільм це – не стихійна, безладна, повна випадковостей мовленнєва діяльність, а організована, типізована, налагоджена відповідно до вимог програми і реальних можливостей навчального закладу. Ще однією перевагою відеофільму є те, що його можна використовувати на всіх етапах навчання.

Ми вважаємо, що не кожний фільм може бути використаний для навчання мови. Він повинен бути відібраний відповідно до певних вимог, виходячи з його важливості і потенційних труднощів для оволодіння. Перш за все, необхідно вибрати жанр фільму, який повинен відповідати віку студентів, культурним уявленням та інтересам студентів. Також необхідно враховувати доцільність змісту, наявність необхідних мовних явищ, швидкість мовлення і чистоту артикуляції дійових осіб у фільмі, виключення лихослів'я. Відеофільми повинні бути насичені необхідним матеріалом для формування мовленнєвих висловлювань, збагачення соціокультурної та соціолінгвістичної компетенції студентів. Крім цього тема відеофільму повинна відповідати програмі навчання. Успіх відеозаняття у величезній мірі залежить від активності і мовної практики студентів. Отже, перегляд повинен бути активним і ця активність повинна бути підготовлена викладачем.

Навчання говоріння здійснюється в ході виконання певних вправ. На сьогодні існують декілька основних прийомів використання відео для формування навиків говоріння.

1. Звук вимкнений / зображення включене. (Silent viewing.). Студенти можуть дивитися фільм і спробувати озвучити те, що відбувається на екрані. Потім звук включається, і студенти порівнюють те, що відбувається на екрані насправді з тим, що було створено ними.

2. Звук включений / зображення вимкнене. (Sound only.). У вправах такого типу студенти повинні передбачити, що відбувається на екрані, ґрунтуючись на тому, що вони чують.

3. Стоп кадр. (Freeze frame). Ми можемо натиснути на паузу, коли нам необхідно, щоб студенти вивчили слова, відповіли на питання, повторили яку-небудь фразу або, коли виникає необхідність, пояснити незрозумілу деталь.

4. Звук і зображення включене. (Normal viewing)

5. Перегляд уривка з порушеним логічним порядком подій.

6. Розмежований перегляд (одна група бачить тільки зображення при вимкненому звуку, інша - тільки чує звук при вимкненому зображенні) [2].

Викладач повинен надати студентам листи для перегляду (viewing sheets), які містять завдання до перегляду, питання, на які студенти повинні відповісти під час перегляду, а також завдання після перегляду і вправи. Після перегляду студенти самі оцінюють свої можливості в розумінні фільму, ґрунтуючись на правильності своїх відповідей на ці питання, що стимулюють непідготовлене спілкування.

Заняття повинно бути побудовано так, щоб послідовність вправ логічно завершувалася вправами продуктивного характеру, коли студент практикує власне спілкування. Представимо види робіт, спрямованих на реалізацію непідготовленого мовлення:

1. **Дискусія.** Студенти діляться на дві групи. Час на підготовку до дискусії обмежується. Студентам подається дискусійне твердження. Одна група готує аргументи на користь цього твердження, інша - навпаки. Кількість аргументів повинна бути обмежена. Починають виступати по одному представнику від кожної команди, відповідно до кількості аргументів і в певній послідовності. Спочатку представник першої групи висуває свій аргумент на користь твердження. Потім представник другої групи суперечить йому. Після цього наступний представник другої групи скаже свій аргумент щодо спірного твердження, а представник першої групи повинен дискутувати з ним до тих пір, поки не будуть висловлені всі аргументи кожної групи. Коли всі аргументи будуть висловлені, від кожної групи повинен виступити представник з висновком. В кінці дискусії викладач підраховує бали і робить висновок щодо результативності проведення дискусії. Час на кожний виступ обмежений. За кожну підказку тому, хто виступає, група втрачає бал.

2. **Дебати.** Аудиторія поділяється на дві групи. Студентам подається суперечливе твердження, взяте з фільму. Кожна група готує свої аргументи «за» і «проти» поданого твердження. Потім від кожної групи вибирається один представник, який виступить з аргументами своєї групи, і другий представник, який висловлює аргументи протилежної групи. Потім можуть виступити всі учасники дебатів по черзі з невеликими доповненнями. В кінці проводиться вільне голосування, щоб з'ясувати думку групи.

3. **Інтерв'ювання.** Студенти працюють в парах. Один з них - ведучий телевізійного шоу – програми, а інший є одним з головних героїв фільму. Завдання ведучого - задати провокаційні питання з теми або уривка відеофільму.

4. **Драматизація.** Студентів просять уявити себе на місці одного з головних героїв, і вони розігрують певну сцену фільму.

5. **Усний коментар.** Студентів просять прокоментувати сцену, поведінку або настрій героїв.

6. *«Згода»*. Студентам даються декілька тверджень. Їх завдання полягає в тому, щоб дійти до згоди, тобто всім погодитися з якоюсь думкою. Спочатку вони працюють у парах, потім у малих групах, а кінцевий варіант обговорюється всією групою студентів.

7. *Короткий або повний переказ*. Студентів просять помітити, в яких сценах прозвучали нові слова і переказати їх.

8. *Розв'язання проблеми*. Студентам пропонується знайти розв'язання проблеми або вихід з конкретної ситуації, з якою зустрічаються герої фільму.

9. *Рольова або ділова гра*. Прикладом може бути прес-конференція, коли частина групи виконує роль головних героїв фільму, а інша частина – репортерів різних журналів. Головні герої розсаджуються перед репортерами і готуються відповідати на питання. Кожний репортер повинен задати 2-3 питання (залежно від кількості головних героїв і самих репортерів) кожному герою. Перед тим, як задати питання, кожний репортер повинен підняти руку, назвати своє ім'я і журнал, який він представляє.

10. *Постановка власних проблемних питань* з проблеми, що виникла у фільмі (для організації дискусії).

11. *«Круглий стіл»*.

12. *Обговорення*. Студентів просять обговорити, як характеризує героя фільму його конкретна фраза [4. с. 6]

Представлена серія вправ спрямована на розвиток самостійної мовленнєвої діяльності студентів. Ці вправи сприяють розвитку уяви тих, хто навчаються, формуванню творчих здібностей, активізують мислення. Досвід показує, що навіть володіння обмеженим словником не є перешкодою висловлення ставлення студентів до побаченого та почутого, коментування фактів, ведення дискусії, встановлення соціальних контактів, тобто до спілкування у природних умовах.

Тож зростання кількості контактів між представниками різних культур є причиною та наслідком дедалі ширшого використання іноземної мови як засобу міжнаціонального спілкування. Використання недубльованих відео матеріалів надає можливість ознайомити студентів з культурою народу, мова якої вивчається, та дозволяє зробити процес навчання більш ефективним і насиченим.

Література

1. *Астафурова Т.Н.* Развитие коммуникативной компетенции в межкультурном деловом общении. // Система языка в свете современной научной парадигмы. – Рязань, 1998.
2. *Джо Шейлз.* Комунікативність в навчанні іноземних мов. Рада з культурного співробітництва. // Проект № 12 «Вивчення та викладання іноземних мов». – Рада Європи Прес, 1995.
3. *Халеєва И.И.* Основы теории обучения пониманию иноязычной речи. – М.: Высшая школа, 1989.
4. *Федорова Е.Л.* Обучение говорению на английском языке в языковом вузе с использованием видео. – Находка, 2004.

УДК 378,12+378,14372,87

Ролінська О.Г.

ЗАСТОСУВАННЯ МЕТОДІВ І ПРИЙОМІВ ЕВРИСТИЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ЯК ЗАСІБ ОПТИМІЗАЦІЇ ПРОЦЕСУ НАВЧАННЯ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ МУЗИКИ

В статье рассматривается методика применения приемов эвристической деятельности в фортепианном обучении и подготовки будущих учителей музыки к музыкально-воспитательной деятельности в школе. Проведен анализ взглядов разных авторов и показаны разные точки зрения на данную проблему. В результате проведенного исследования выявлено, что методика применения эвристических приемов может применяться в преподавании предметов музыкального цикла.

Ключевые слова: музыкально-воспитательная работа, эвристическая деятельность, фортепианное обучение.

Протягом останніх десятиріч ХХ століття під впливом культурно – економічних, соціальних, політичних перетворень відбулися суттєві зрушення в системі вищої освіти, які зачепили й музично – педагогічну діяльність. У зв'язку з цим, музично – педагогічна підготовка вчителів усе більш із сфери педагогічного мистецтва перетворюється у науково – обґрунтовану практику